

Indtryk fra Västsvenske Kommunikationskarnevalen 2.-3. juni 2014 i Göteborg

Årets tema var **Kommunikativ tilgængelighed för alla!**

Det generelle indtryk:

Det var en spændende konference, der pegede frem i tiden. Der var mange gode indlæg med oplægsholdere fra både ud- og indland.

Her er link til til konferencens oplæg: <http://www.dart-gbg.org/karnevalstart/karneval14/>

Læs resume nedenfor om bl.a.:

Rettighedsbaseret arbejde. Opfordring til paradigmeskifte indenfor ASK-området.

Inklusionsproblematikker formidlet gennem teater. Tablets giver kommunikationsmuligheder til flere. Støtte til udviklingen af den følelsesmæssige kompetence hos børn med behov for ASK.

Kommunikativ tilgængelighed fordrer frie symboler – på lige fod med at ord er frie.

Forældre støtte-behov, når børnene bliver 18 år og loven skifter. Deltagelse som aktiv kommunikatør.

En rullende rockstar

Konferencen blev indledt med en "rullende rockstar" Eddie, der er kørestolsbruger. Han skriver sine egne tekster og musik og giver et indblik i sin oplevelse af verden. Eddie har rejst meget og bl.a. oplevet forskellige tilgængelighedsproblematikker, både fysiske og psykiske. Han er et særdeles positivt menneske, der formidler det hele både med musik og "snak". En "kikstart" på konferencen.

Allas rätt til kommunikation og delaktighet

Jan Terneby, MR-strateg, kundskabsudvikling, mv., i Västra Götalandsregionen, snakkede om menneskerettigheder og juridisk bindende konventioner, herunder FNs Handicapkonvention.

I konventionens artikel 9 om tilgængelighed står, at deltagerstaterne skal

- træffe passende foranstaltninger til at sikre, at personer med handicap på lige fod med andre har adgang til fysiske omgivelser og transportmuligheder, information og kommunikation, herunder informations- og kommunikationsteknologi og -systemer[...]

Pointen var at foranstaltninger, der skal fremme lighed for forskellige borgere i et samfund, skal træffes på grundlag af en rettighedsbaseret frem for en behovsrelateret tilgang til borgerne. Hvis grundlaget for en given indsats er definitionen af "en svag gruppe" med "særlige behov", er der fare for, at man kun skaber effekter, men ikke får ændret på de strukturer i samfundet, der fastholder uligheden. For at ændre strukturerne skal vi bevæge os væk fra at tænke i "**vi**" (der hjælper) **og dem** (der behøver)". Vi skal i stedet tænke i **os** (mennesker har forskellige behov men samme rettigheder). Der findes ingen "svage grupper" men bare mere eller mindre stærk beskyttelse. Den enkelte borger skal støttes til egenmagt til at kræve sine menneskelige rettigheder. Jan Terneby præsenterede FN Handicapkonventionens definition på

”rettighedsbaseret arbejde” og foreslog hvordan man med dén som grundlag, kan opnå *kommunikativ tilgængelighed for alle*.

Sarah Blackstone: Tid til et paradigmeskifte – Communicaton Access for All

Så fortsatte formiddagen med Sarah Blackstone med foredraget ”Kommunikativ tilgængelighed for alle: Det er tid for et paradigmeskifte indenfor ASK/AAC området”.

Sarah Blackstone er en kvinde, der gerne vender tingene: Inside – out and upside down. Hun vil gerne at **AAC** (Augmentativ and Alternativ Communication) ændres til **CAA** (Communication Access for All). Hvor det tidligere har handlet om specialløsninger for nogle få, bør perspektivet være generel tilgængelighed og støtte for større grupper i samfundet, hvor kommunikationen bliver tilgængelig for alle de mennesker, der af den ene eller anden årsag har kommunikationsvanskeligheder. Og der skal arbejdes på, at man tager den tilgængelige teknologi i brug som allerede er kendt for mange mennesker.

Sarah Blackstone har mange jern i ilden i USA; forelæser, forsker, skriver artikler og er med til at udvikle området for mennesker med kommunikative vanskeligheder. Hun sætter meget fokus på at forbedre kommunikativ tilgængelighed indenfor sygehus og plejesektoren. Så disse er rustet til at informere og kommunikere med alle borgere, uanset disses kommunikationsmåder. Dvs. behandlingsstedet har som standard fx også billedbaserede kommunikationsmaterialer til almindelige samtaler og information med patienter og pårørende. Omgivelserne skal være parate til alle borgere, som kommer.

Sarah Blackstone fortæller også om den forskning, der er sket indenfor hospitalsområdet, som viser at øget tilgængelighed til kommunikation giver store gevinster både ressourcemæssigt og personligt. Det kan f.eks. påvirke og nedsætte fejlmedicinering, antallet af indlæggelsesdage, øge tilfredsheden hos patienterne og forståelsen for behandlingen.

Sarah anbefaler at alle hospitaler har en kommunikationsværktøjskasse med forskellige typer af kommunikationshjælpemidler som f. eks. tavler, bøger, billeder, alfabet, mv., i low-tech og high-tech.

Hun gør opmærksom på, at den demografiske udvikling kan være med til at øge behovet for kommunikativ tilgængelighed for flere mennesker. At vi udvider forståelse for tilgængelighed på kommunikationsområdet, hvor langt flere instanser end sygehus og plejesektor, fx biblioteker, butikker, kommunkontorer, internetportaler mv. udvikler på deres tilgængelighed for flere.

”Talande hjælpemedel och grafisk AKK- inte längre det sista alternativet”

Forelæsning: ”Talande hjælpemedel och grafisk AKK- inte längre det sista alternativet”, Eva Lanbratt og Anja Morell, begge to leg. Logopæder og arbejder på DAHJM i Lund

Det er blevet mere og mere almindeligt at borgere på DAHJM vælger, og får bevilget, en almindelig tablet eller iPad til kommunikationshjælpemiddel i stedet for de særlige hjælpemidler, der findes i sortimentet hos hjælpemiddelcentralerne. Kommunikationsapps bliver tillige bevilget.

Tablets er mere tilgængelige og smidige at bruge, de er velkendte og intuitive og bliver brugt i mange miljøer. Ved indførelse af tablet som kommunikationshjælpemiddel er det også tydeligt at borgerne starter tidligere med et elektronisk hjælpemiddel. F.eks. er det meget nemt at lave visuelle scener som en start på et kommunikationsprogram. Eva og Anja pointerer dog begge to at det stadig er vigtigt at sørge for at borgeren også har noget kommunikationsmateriale, f.eks. bøger eller tavler, der kan benyttes når teknologien ikke kan være til stede.

Ulrika Ferm, leg. Logopæd DART Göteborg. "Vad lær vi oss om AKK genom att studera interaktion"

Ulrika var til ISAAC Danmarks konference i 2014 og talte om dette emne.

Hun præsenterer resultater fra tre forskellige projekter hvor personer med forskellige progredierende neurologiske sygdomme som Huntingtons sygdom, Parkinsons og demens har brugt samtalemåtte og tablets på forskellige måder.

Det er mange ting vi ved er vigtige i kommunikation med mennesker med ovenstående sygdomme, f.eks. at kommunikationen kræver tid, at der ofte er behov for nære samtalepartnere til at agere tolk, at det er vigtigt med kropssprog og at samtalepartneren har stor betydning for kommunikationen.

Usikkerheden om kognitiv formåen og sprog påvirker deltagthed og tillid til partnerens evner. Samtalemåtten kan være med til at øve personens evne, både i forhold til forståelse og evne til at selv vurdere hvad vedkommende mener om forskellige emner.

En tablet med billeder kan være en støtte for hukommelsen og give ideer til samtaleemner. Det er vigtigt at opleve egen kompetence. Brug af både samtalemåtte og tablet kan være en del af dette.

Det er vigtigt at der også kommer mere fokus på voksne med kommunikationsvanskeligheder, og her har Ulrika været med til at sætte fokus på dette emne.

Tirsdagen indledtes af et teaterstykke med tre personer på scenen. Eneste rekvisitter var tre stole:

"Churchill var inte heller klok", Östra Teatern från Stockholm

Handler om arbejdslivet for personer med funktionsnedsættelse. En helt fantastisk opsætning og med et meget aktuelt emne i forhold til de svære overgange for mennesker med forskellige former for funktionsnedsættelse.

Vi følger tre personer med forskellige diagnoser og deres kamp til at få en plads på arbejdsmarkedet. De møder forskellige aktører indenfor arbejdslivet, alt fra arbejdsformidling, rekrutteringsfirmaer, arbejdsgivere og kolleger, hvordan de bliver mødt og nogle gange lukket ude. På trods af, at det handler om det svenske arbejdsmarked, er det hele til at overføre direkte til danske forhold.

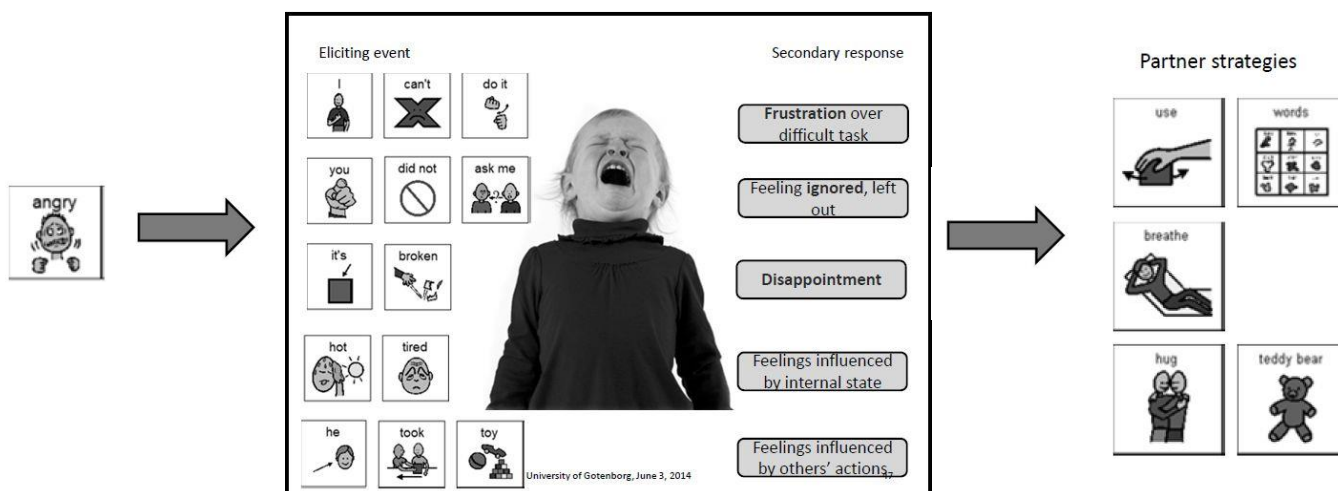
En meget gribende historie med tre fantastiske skuespillere.

Sarah Blackstone afsluttede sin foredragsrække med "At støtte udviklingen af emotionel kompetence hos børn med omfattende kommunikationsvanskeligheder"

Aktuel forskning har vist hvor vigtige emotionelle/følelsesmæssige faktorer er for at lære, at forstå og for at udvikle relationer, men også vigtige i forhold til at få et godt selvbillede og god selvfølelse.

Sarah mener, at en følelsesmæssig kompetence er afhængig af, og tæt knyttet til, en effektiv social og kommunikativ kompetence. Sarah mener at man i for høj grad har fokuseret på at korrigere adfærd uden at tage hensyn til barnets følelsesmæssige udviklingsniveau.

Sarah har sammen med andre eksperter arbejdet med en model hvor man støtter barnets netværk i at støtte udviklingen af den følelsesmæssige kompetence hos børn med behov for ASK. Her arbejder man med tilgængelighed til et vokabular for følelsesmæssige udtryk, således at barnet har mulighed for både at udtrykke selve følelsen, men også tale om hvorfor det har det på den måde og hvordan det kan handle på følelsen. Det er vigtig, både at kunne udpege en følelse, og blive ledt videre hen til flere valgmuligheder, f.eks. en graduering ved hjælp af billeder eller symboler. Det kan være nemmere for et barn at udtrykke graden af en følelse, ved hjælp af et termometer med farver, der billedligt viser hvor på følelsesregistret man befinder sig. Der kan være mange grunde til hvorfor man får f.eks. en frustreret følelse; f.eks. for svær opgave, føler sig udenfor/overset, føler sig skuffet, influeret af en indre tilstand, påvirket af andres handlinger i situationen. Og hvis man f.eks. er meget **vred** fordi man ikke kan løse en opgave, kan man have brug for at kunne sige "jeg kan ikke". Og tale om hvad der kan gøres "trøstekrammer", "behøver hjælp", "en anden opgave", "ro og dyb indånding", "gå til flere ord/andre sider", el. lign. Og de voksne skal kunne være rollemodeller til denne samtale, ved at give eksempler og spørge ind med ord og billeder. Eller ved at lave forskellige scenarier eller sociale historier, som foreslår forskellige handlemuligheder:

Det er vigtigt, for et harmonisk følelsesliv, at kunne give udtryk for sine følelser og at blive hørt, og at kunne kommunikere om dette. I mange børns kommunikationsopsætninger er overlægget med

følelser en "endestation" der mangler at lede videre til snakken omkring følelsen. Det bør der gøres noget ved.

Et spændende og tankevækkende foredrag, som gerne kunne uddybes mere. Hvis man vil læse mere så kan man hente materiale på Darts hjemmeside. Endvidere er Birgitte Brandt (ergoterapeut, formand for ISAAC-DK) efter aftale med Sarah Blackstone i gang med en oversættelse til dansk af den udviklede model. Det annonceres på ISAACs hjemmeside, når materialet er klar.

Mats Lundälv, datapædagog og grundlægger af DART i Göteborg i 1988

"Det FRIA ORDET – ska det vara något också för användare av AKK?"

Mats som har arbejdet indenfor området i 30 år, kom med mange gode betragtninger over emnet tilgængelighed og kommunikation for personer med funktionsnedsættelser. Vi taler om retten til kommunikation, det er godt siger Mats, men det er på høje tid at begynde tale om retten til FRI kommunikation for alle.

Hvorfor skal det være så vanskeligt? Hvorfor blev det sådan? Hvad med det frie ord? Spørgsmål som Mats har interesseret sig for. Vi finder ofte specialløsninger, ofte dyre løsninger med låste systemer og symboler.

Alle andre udtryksformer er frie, - ordet – tegnet, men ikke det trykte symbol eller tegn.

Det bedste ville være hvis det var tilgængeligt som en naturlig del af vores miljø, det vil kunne øge inkluderingen af alle de mennesker der har kommunikationsvanskeligheder i vores land. Både for mennesker der benytter ASK men også for andre borgere f.eks. med andet sprog eller med læse- og skrivevanskeligheder.

Er det rimeligt og muligt? Ja – og også nødvendigt siger Mats. De tekniske muligheder er der og kan udnyttes. Visse symbolsystemer er frie, mange er det ikke. Hvad kan vi gøre? Støtte udviklingen af frit symbol-vokabular. Vi behøver ikke helt frie, men at arbejde for, at de licensvilkår der er, bliver bedre, så vi undgår unødvendige restriktioner, der begrænser tilgængeligheden for de mennesker der har behov for dem.

En vigtig debat og aktuel i alle lande. Virkelig spændende perspektiv.

DART er selv godt i gang med "walk your talk". På hjemmesiden www.dart-gbg.org bruger DART mange frit tilgængelige symboler, især den spanske symbolsamling ARASACC, som er frit tilgængelig til ikke kommerciel brug. Se fx tavlen over kommunikationsrettigheder http://www.dart-gbg.org/public/anpassningar/Ratten_att_kommunicera_bildversion.pdf. DART har til orientering samlet licensvilkår for forskellige symbolsamlinger www.dart-gbg.org/licenser.

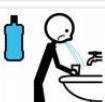

DART udvikler selv mange frit tilgængelige materialer bl.a. til brug i plejesektoren. På samme måde som plejesektoren naturligt har skriftbaserede materialer, lægges der op til, at det er plejesektorens ansvar at have visuelle kommunikations- og informationsmaterialer til rådighed for patienter som har brug for det. Disse støtter mennesker med kommunikationsvanskeligheder som følge af begrænset sprogforståelse, begrænset udtryksmulighed, behov for visuelt overblik og struktur, hørenedsættelse m.v. Materialerne er også til stor hjælp for tosprogede.

På <http://bildstod.se> kan man både downloade færdige tavler til fx kommunikation, fx omkring undersøgelse og behandling på tandlæge og sygehus. Man kan også selv lave kommunikationstavler og små kommunikationsbøger til print eller brug fra skærm. Man kan dele sine tavler med andre brugere af siden eller beholde dem private. Det kræver at man opretter sig som bruger på siden, hvilket er gratis.

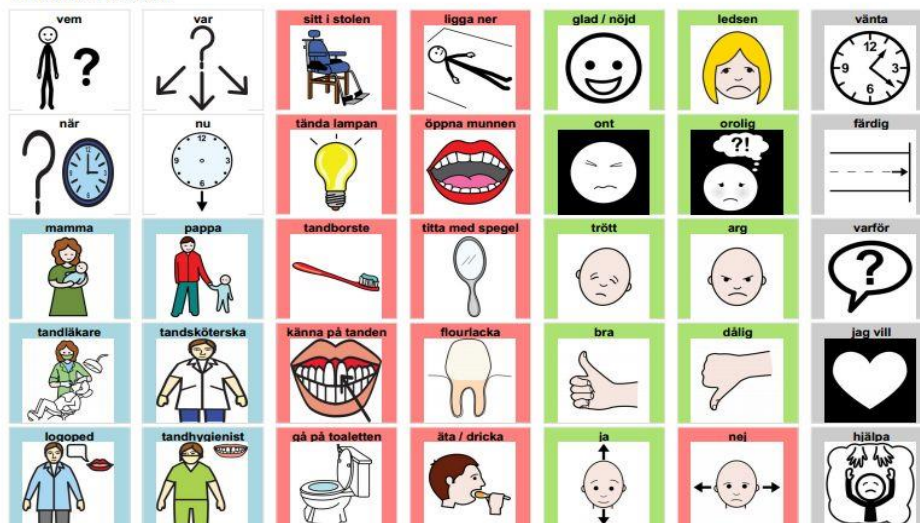
Søgesproget er svensk, så her kan Google Oversæt for mange have sin glimrende berettigelse.

Læs også mere om projektet KOM-hit, som handler om kommunikationsstøtte i plejesituationer, og som står bag mange tavler man kan downloade <http://www.kom-hit.se>

Nedenfor er tandlægens billedstøttede materialer: Tandlægens indkaldelse, der sendes ud inden konsultationen, samt en tavle til at kommunikere med før, under og efter besøget:

Kallelsebrev till Tandläkare <p>Du är välkommen till Mun-H-Center, Odontologen, Medicinaregatan 12A 15067 kl 09:00</p>	 <p>Sarah kommer att tända lampan och titta på dina tänder med en liten spegel</p>
 <p>Parkering finns utanför huset och du betalar i parkeringsautomaten utanför ingång B</p>	 <p>Sen får du skölja munnen innan det är dags att gå hem</p>
 <p>Besöket tar ungefär 30 minuter</p>	 <p>Om du inte kan komma, eller har övriga frågor är ni välkomna att kontakta oss. BLA BLA BLA Telefonnummer: 010 441 79 80</p>
 <p>Du kommer få träffa tandläkare Sarah</p>	 <p>Vänliga hälsningar, Mun-H-Center Maja, Tandsköterska / Koordinator</p>
 <p>Du får sitta i tandläkarstolen och öppna munnen.</p>	

Tandläkarbesök

Detta bildstöd är skapat via www.bildstod.se
För info om licenser: <http://www.dart-gbg.org/licenser>

NB: Gennem programmet Picto Selector kan man få fri adgang til mange af de symbolsamlinger DART også bruger, bl.a. ARASAAC, Piktogrammer, Mulberry m.fl. Programmet er lavet til at udarbejde billedstøttede kommunikationsmaterialer. Picto Selector er oversat til dansk af Kommunikationscentret i Hillerød. Læs mere om programmet og download det gratis fra Kommunikationscentrets hjemmeside <http://kc-hil.dk/download.html>

Föräldrastödsprojektet 16-25.

er 3-årigt projekt med det overordnede mål at afdække behov og udforme støtte for forældre til unge og unge voksne med funktionsnedsættelse i alderen 16-25 år, så forældrene rustes til at klare den unges overgang til voksenlivet ud fra den unges behov og på basis af samme rettigheder som andre. Der sker nemlig en markant ændring i lovgivning, vilkår og ansvarsplacering omkring støtte, når den unge bliver 18 år og begynder at modtage voksentilbud. Det er Frederik Holm (fil. mag. i socialt arbejde) som er projektleder med Ulrike Ferm som projektvejleder.

En rundspørge i begyndelsen af projektet viste at både forældre og professionelle anser samarbejde mellem forskellige aktører som meget mangelfuld. De fleste forældre fortæller, at de ikke ved hvem der har ansvar for at samarbejdet mellem forskellige aktører fungerer. Der er store problemer i overgangene mellem forskellige aktører. Og der er mangler i behandling og kompetence både indenfor kommune og sygehus/plejesektor. Dette gælder bl.a. spørgsmål omkring kommunikation og hjælpemidler. Forældrene oplever at støtten fra samfundet mindskes jo ældre barnet bliver. Forældre tvinges til at kæmpe uafbrudt for den unges rettigheder og må selv finde ud af hvad de skal ansøge om. De savner tilstrækkelig kundskab om deres egne og den unges rettigheder og om, hvad der sker omkring den unges overgang til voksenlivet.

Projektet er stadig i gang. De aktiviteter det bl.a. arbejder på er udvikling af en specifikt rettet forældreuddannelse sammen med andre samfundsaktører, kompetenceudvikling hos

professionelle med vægt på pædagogisk metodik, rettigheder og forældreperspektivet. Tydeliggørelse af overgangsprocesser og samordning af indsatser.

Et stort spændende projekt med mange intentioner, der forhåbentlig munder ud i nogle gode forbedringsforslag som kommuner og virksomheder vil implementere. Det er spændende hvad projektet kommer frem af resultater og forslag, fx til en forældreuddannelses indhold og opbygning.

Vi må holde øje med projektrapporten på <http://www.dart-gbg.org> når den er klar om et års tid, da den i høj grad vil være relevant også i forhold til danske forhold og behov.

Aktiv kommunikatör

Leg. logopæd Josefin Hansson præsenterede et lille inspirerende projekt fra Kolla Grundsärskola i Kungsbacka. Projektet sigtede på at eleverne skulle være aktive aktører frem for passive udførere. Josefin viste sin pointe gennem en case med den ene af de 4 elever der havde deltaget i projektet. Eleven, som havde store kommunikative og adfærdsmæssige udfordringer og vanskeligt ved at tage imod en instruktion, viste sig at kunne deltage i en aktivitet som glimrende aktør. Det gik i sin enkelhed ud på, at eleven sammen med to kendte voksne samspilspartnere skulle dække bord til de 3, som var til stede. De havde en iPad til rådighed med en ordforrådstavle til borddækningen. Den ene voksne var borddækkeren. Den anden voksne var rollemodel for hvordan man kunne instruere i borddækningen med hjælp fra iPad'en. Borddækkeren gjorde kun hvad hun fik besked på. I stedet for at få eleven til at deltage i borddækningen, gik øvelsen ud på at få eleven til at sige hvad borddækkeren skulle gøre:

Hent/tallerken. Hent/gaffel. Tag frem/osteskærer. Fyld/kande. Færdig

De to voksne var meget ekspressive og tydelige omkring hvad der blev sagt og gjort. Og satte hele tiden ord på, hvad de gjorde. Eleven blev hurtigt begejstret og blev draget af at kunne deltage i aktiviteten som den, der dirigerede borddækkeren med hjælp fra iPad'en.

Megen kommunikativ kompetence samt erfaring med brug af iPad til kommunikation fik eleven sneget ind gennem en naturlig og rar situation, hvor han engagerede sig 100%. Bestemt en tilgang der kan bredes ud til mange flere aktiviteter og situationer.

Fig: Tavle til at dirigere borddækning. Kan udvides eller forenkles efter behov